

A harmadik szlovák-magyar történeztalálkozó margójára

A tudatlanság nem mentesít és ...

... a tudatlanság nem enyhítő körülmény. Ezek Magyarországon és Szlovákiában is ismert jogi kifejezések, amelyek nem csak a jog és a bíróságok világában érvényesek. Ha szemügyre vesszük az élet más területeit, például a szlovák-magyar kapcsolatok köréből a történelmet, hiszen ehhez is mindkét oldalon mindenki - a tudatlankat is beleértve - ért, akár a futballhoz, akkor láthatjuk, a tudatlanság nemhogy megbocsátható, enyhítő körülmény, hanem egyenesen megbocsáthatatlan.

A történelmi és kulturális örökséghez való nem tudatos és méginkább a tudatlan hozzáállás nemcsak a közömbösség, kulturális ignorancia vagy barbárság táptalaja, hanem mindenekelőtt a nem teljes, vagyis féligazságok melegágya. Mint mindannyian tudjuk, itt is és ott is, a nem teljes, a féligazság általában teljes, azaz egész hazugság, a hazugság pedig az előítéletek, egyoldalúság és türelmetlenség apadhatatlan forrása.

Így komoly akadály, nehezen leküzdhető korlát áll az emberek, társadalmi csoportok, nemzetiségek és nemzetek közti kommunikáció útjába. Az emberiség történelme, főleg a legújabb kori, viszont arra is tanít bennünket, hogy a nem teljes tudás- és műveltségi háttér többnyire a többség "előjoga" és az emberi társadalom kisebbik részének éppen ez az állapot felel meg. Mert ily módon a kisebbség manipulálhatja a többséget. Egy divatos publicisztikai kifejezéssel élve, a kisebbség könnyedén a kívánt formára és a kívánt irányban medializálhatja a közvéleményt. A medializált, manipulált csordatudatba nagyon egyszerű beépíteni bármilyen, mindenekelőtt persze a hamis, információt, amely egyébként szót sem érdemelne, mert ingotag alapokon áll, esetleg szélsőségeket tükröz, más szóval a hamis társadalmi tudat középpontjában és a valós társadalmi tudat perifériáján ereszkedik el. Ha azonban megfelelő "transzplantáció" következtében az egyik környezet perifériájáról a másik középpontjába kerül, jelentős információs csúsztatások hordozójává válik,

mert az egyediből és különlegesből általános lesz, ez pedig a hamis tudat létrejöttének alapfeltétele.

A közép-európai térségben nagyon ismerős ez a folyamat. Az utóbbi 150 évben egyetlen generációnak sem sikerült elkerülnie ezeket a csapdákat, sem az egyik, sem a másik oldalon. Ezért nem csodálkozhatunk azon, hogy magasabb társadalmi egységek (főként a nemzeti és nemzetiségiek) egymás közti kommunikációja nem ment túl egyszerűen. Nem sokat változtattak ezen a totalitarizmus bukása utáni demokratizálódási folyamatok sem. (Emlékezzünk csak a legutóbbi "mélységes bölcsességre", amely bejárta a Duna egész árterületét és egészen biztosan eljut a Marsra is: az előrelátó kukik szerint nem szabad felújítani vagy újjáépíteni az Esztergom és Párkány /Štúrovo/ Parkán közti hidat, mert majd éppen azon áthaladva fogják a magyar csapatok elfoglalni Szlovákiát. Kár, hogy ennek a historikus és hisztérikus butaságnak nincsenek fecskeszárnyai, mert akkor csak lebeghetne a szélben és nem "medializálna" a sajtóban, rádióban, televízióban, nem borítaná el az agyakat és nem szítana indulatokat.)

A totalitarizmus a féligazságon, hamis tudaton egyetlen meggyőződésen, egyértelműségen és türelmetlenségen alapuló emberi ész, akarat és tett szüleménye volt. Előfeltétele az irányított gondolkodás. Az ilyen elmélkedés csakis zsákutcába vezethetett. A gondolkodás és a gondolatok útjába dogmák, fetiszizált és tabuizált állítások álltak, melyeknek nincs helyük az alkotó gondolkodásban.

Az új társadalmi körülmények között mindkét oldalon tapasztalható felszabadult, tabuktól mentes gondolkodás jellemzi a szlovák történészek érett generációját, miként a többnyire fiatal magyar kollégáikét is. A '90-es évek elején háromszor találkoztak (Balassagyarmat 1992, Salgótarján 1993, Budapest 1995). Minden alkalommal olyan szlovák témák kerültek terítékre, amelyek "átnyúltak" a szlovák-magyar történelmi és politikai kapcsolatok kérdéskörébe. A T. Olvasónak bizonyára nem kell hangsúlyozni, mekkora jelentőséget ad ennek a három tanácskozásnak az a körülmény, hogy mindegyiket magyarországi közegben tarthattuk meg... Persze ehhez hozzátehetjük, hogy magyar környezetben ez a lehető legnagyobb mértékben volt aktuális és az ma is. Hiszen a művelt magyar már nem tagadja a szlovákok és a szlovák nemzet létezését. Csakhogy egyszerre a szemé előtt, jóformán egyik napról a másikra (egyetlen puskalövés nélkül, de a szellemi tűzharc szünni nem akaró zajában) létrejött az önálló Szlovák Köztársaság. Létrejöttét bonyolult fejlődési folyamat előzte meg. Ennek, valamint a hozzá kapcsolódó alakuló szlovák nemzeti identitás elemeinek eredetét a közös államalakulatban, a történelmi Magyarországokon kell keresnünk és nyomon követnünk. Az ember környezetét a termé-

szeti és a társadalmi világok alkotják. Úgy van elrendezve, hogy semmi sem törté-
nik benne összefüggések és következmények nélkül. Ezek a körülmények határozták
meg az önálló Szlovákia létrejöttét is. Ennek a bonyolult folyamatnak a különböző
oldalait próbálják - természetesen nem kimerítően - megvilágítani és közelebb
hozni a szlovák és magyar történészek írásait, melyek a harmadik találkozóan han-
goztak el (Szlovák Intézet, Budapest, 1995.).

A tanácskozás vezérfonala már a salgótarjáni eszmecsere során formát öltött:
"Nemzeti identitás - nemzetállam...". Bonyolult és időszerű témakör. Valószínűleg
térségünkben hosszabb ideig aktuális is marad. A konferenciát megtartottuk, a
szakemberek higgadtan szóltak. Meggyőződésem, hogy az írások, illetve előadások
kiadása valóban kiegészíti az olvasók ismereteit. Segítenek megvilágítani ami
megtörtént és ami már nem tehető meg nem történté, még ha felmentést kereshe-
tünk is.

Közleményünk célzottja szándékunk szerint szívesen lenne a széles közvélemény.
Azt reméljük, hogy legalább a gondolkodó személyiségeknek adhattunk támpontot.
A megjelentetés (amelyre ismét a Palócföld Szerkesztősége vállalkozott, miként
1994-ben is) lehetővé teszi, hogy bármikor visszatérhessünk az elhangzott szavak-
hoz. Hiszen tartósan megmaradnak, fehéren-feketén, ha nem is maradnak tartósan
érvényesek.

Karol Wlachovský